

مقابله با ارتشاء در تجارت بین‌الملل: مطالعه تطبیقی قوانین آمریکا و انگلستان

نوید رهبر*

علی‌اکبر خدایاری نژاد**

تاریخ پذیرش: ۹۸/۱۰/۱۵

تاریخ دریافت: ۹۸/۰۴/۱۸

چکیده

یکی از بزرگ‌ترین چالش‌های مربوط به تجارت بین‌الملل، شیوع ارتشاء است. امروزه، ارتشاء به شدت بر فعالیت‌های تجاری دولت‌ها و شرکت‌ها و حتی توسعه اقتصادی کشورها سایه انداخته و جنبه‌های مختلف آن را تحت الشعاع قرار داده است. شیوع ارتشاء و آثار منفی ناشی از آن، ضرورت مقابله جدی با این معضل را در عرصه داخلی و بین‌المللی ایجاد نموده است. ایالات متحده با تصویب «قانون رویه‌های فساد خارجی» در سال ۱۹۷۷ اولین اقدام جدی را در این زمینه صورت داد. تصویب این قانون، ایالات متحده را به اولین کشوری مبدل ساخت که برای مقابله با ارتشاء در سطح داخلی و بین‌المللی، قانون جامعی وضع نموده است. انگلستان نیز با تصویب «قانون ارتشاء» در سال ۲۰۱۰ ضعف قوانین ضد ارتشاء خود را برطرف نمود و توانست به نحو مؤثرتری با ارتشاء مقابله نماید. اهمیت این قوانین به حدی است که امروزه کمتر شرکت چندملیتی را می‌توان یافت که با هدف شناخت و رعایت مقررات آنها، برنامه‌ریزی نکرده باشد. مراجع تعقیب‌کننده این دو کشور، با استناد به نقض مقررات این قوانین، بسیاری از اشخاص و شرکت‌های داخلی و خارجی را تحت تعقیب قرار می‌دهند. در این پژوهش، هدف اصلی، بررسی این قوانین و پی بردن به طریقه مقابله با ارتشاء در تجارت بین‌الملل در پرتو مقررات آنها است.

کلید واژگان:

ارتشاء، تجارت بین‌الملل، قوانین ایالات متحده، قانون رویه‌های فساد خارجی، قانون ارتشاء انگلستان.

* دانشکده حقوق استادیار دانشگاه شهید بهشتی.

** کارشناس ارشد، دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی.

مقدمه

شیوع ارتشاء در فرایند انعقاد قراردادها و واگذاری طرح‌ها، از جمله موضوعاتی است که جامعه بین‌المللی را به شدت نگران ساخته است و باعث ورود حوزه‌های مختلف حقوقی، مالی، مالیاتی، حسابداری، تجارت بین‌المللی و حتی حقوق توسعه بین‌المللی به این مبحث شده است.^۱ در حال حاضر، پرداخت رشوه به ابزاری تبدیل شده است که بازیگران عرصه تجارت بین‌الملل با به‌کارگیری آن می‌توانند منافع نامشروعی را برای خود رقم بزنند و فعالیت‌های تجاری را کاملاً تحت‌الشعاع امپال و اهداف خود قرار دهند. در شرایطی که فعالیت‌های تجاری باید مطابق با قوانین و اصول حاکم انجام بپذیرد تا آثار مثبتی از آن نمایان گردد، پرداخت و دریافت رشوه علاوه بر به‌چالش کشیدن چنین امری، منافع نامشروعی را برای طرفین آن به وجود می‌آورد و آثار زیان‌بار بی‌شماری را از خود برجای می‌گذارد.^۲

با توجه به آثار زیان‌بار ناشی از ارتشاء و شیوع روزافزون آن، ضرورت مقابله جدی و همه‌جانبه با این معضل به شدت احساس گردید. ایالات متحده با تصویب «قانون رویه‌های فساد خارجی»^۳ در سال ۱۹۷۷، اولین واکنش جدی را در این زمینه نشان داد. تصویب این قانون، اولین و مهم‌ترین اقدام به منظور در راستای مقابله با ارتشاء در تجارت بین‌الملل قلمداد می‌شود. انگلستان نیز پس از الحاق به «کنوانسیون ضد ارتشاء» سازمان همکاری اقتصادی و توسعه، در راستای به‌روزرسانی مقررات ضد ارتشاء خود، «قانون ارتشاء»^۴ را در سال ۲۰۱۰ به تصویب رساند. مقررہ‌گذاری در این قوانین به نحوی صورت پذیرفته است که علاوه بر اشخاص داخلی،

۱. نک:

Bahoo, S., Llan, A., and Paltrinieri, A. "Corruption in international business: A review and research agenda", *International Business Review*, 29:4, (2020).

۲. آمار صندوق بین‌المللی پول نشان می‌دهد که کشورهایی که آمار رشوه در آنها بالاتر است، میزان هزینه‌کرد دولت در بخش آموزش و بهداشت آنها کمتر بوده و اثر سویی بر روی توسعه داشته است. نک:

Mauro, P., Medas, P., and Jean-Marc, F. "The Cost of Corruption", *Finance & Development*, 56:3, (2019), Available at:

<https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2019/09/pdf/the-true-cost-of-global-corruption-mauro.pdf>.

3. Foreign Corrupt Practices Act (FCPA).

4. Bribery Act

بسیاری از اشخاص و شرکت‌های خارجی نیز به واسطه نقض این قوانین از سوی مراجع تعقیب‌کننده تحت تعقیب قرار می‌گیرند.

با توجه به جایگاه ایالات متحده و انگلستان در اقتصاد جهانی و تجارت بین‌الملل، فعالیت‌های تجاری بسیاری از اشخاص حقیقی و حقوقی با این کشورها ارتباط پیدا می‌کند. در صورتی که چنین فعالیت‌هایی با برخی رویه‌های نامشروع، از جمله پرداخت رشوه، همراه گردد، چنین ارتباطی ممکن است زمینه نقض این قوانین را فراهم آورد. فعالین عرصه تجارت بین‌الملل اهمیت این قوانین و آثار زیان‌بار ناشی از نقض مقررات آن را به خوبی درک نموده‌اند. رعایت این قوانین به قدری اهمیت دارد که در این رابطه، استانداردهای مربوط به طریقه رعایت مقررات ضد ارتشاء و اتخاذ اقدامات پیش‌گیرانه از سوی برخی سازمان‌های بین‌المللی به شرکت‌ها و مؤسسات تجاری معرفی شده است.^۱

ضرورت انجام این پژوهش از دو نظر قابل تصور است: اولاً برای تجار و شرکت‌هایی که فعالیت‌های تجاری فرامرزی دارند، شناخت این قوانین و پیش‌بینی تمهیداتی در راستای عدم نقض مقررات آنها بسیار ضروری است؛ ثانیاً تحلیل مقررات این قوانین، به دستگاه قانون‌گذاری کشورمان کمک خواهد نمود تا در راستای مقابله با ارتشاء، قوانین کارآمدتری وضع نماید. پرسشی که در این خصوص مطرح می‌شود، این است که جایگاه ارتشاء در تجارت بین‌الملل چیست و ایالات متحده و انگلستان چه ابزارهای کارآمد قانونی به منظور مقابله با آن پیش‌بینی نموده‌اند. در این پژوهش، ابتدا در بخش اول به تشریح جایگاه ارتشاء در تجارت بین‌الملل می‌پردازیم و سپس در بخش دوم، قوانین ضد ارتشاء آمریکا و انگلستان را معرفی می‌نماییم. بخش سوم نیز به بررسی تطبیقی قوانین ضد ارتشاء این دو کشور و شناخت اشخاص حقیقی و حقوقی مشمول اختصاص می‌یابد.

۱. سازمان بین‌المللی استانداردسازی از مهم‌ترین سازمان‌های بین‌المللی است که با معرفی استاندارد ایزو ۳۷۰۰۱ این امکان را برای شرکت‌ها و مؤسسات فراهم آورده است که با رعایت این معیارها و بکارگیری تدابیر پیش‌بینی شده، ریسک ارتشاء و نقض ناخواسته قوانین مربوطه را به حداقل ممکن برسانند.

۱. ارتشاء در تجارت بین‌الملل و آثار زیان‌بار ناشی از آن

۱.۱. انگیزه‌های ارتشاء در قراردادهای تجاری داخلی و بین‌المللی

اشخاص حقیقی و حقوقی که فعالیت‌های تجاری آنها در سطح داخلی و بین‌المللی انجام می‌پذیرد، به واسطه وجود جو فاسد، انگیزه‌های زیادی برای توسل به ابزار نامشروع پرداخت رشوه دارند. مهم‌ترین دلیل پرداخت رشوه را باید کسب منفعت تجاری عنوان نمود.^۱ به عنوان مثال، دولتی که با هدف واگذاری پروژه احداث یک نیروگاه، مناقصه‌ای را برگزار می‌نماید، پرداخت رشوه از سوی یکی از شرکت‌کنندگان به مسئولین برگزاری مناقصه در عوض برنده اعلام شدن^۲ در آن می‌توان نوعی پرداخت رشوه به منظور کسب منفعت تجاری به حساب آورد.^۳ کاهش هزینه‌های واردات و صادرات کالاها و خدمات را باید از دیگر مصادیق منفعت تجاری قلمداد نمود.^۴ در شرایطی که دولت‌های عضو سازمان تجارت جهانی موظف‌اند از

1. Rachel, R. "The FCPA's Legacy: A Case For Imposing Aiding-And-Abetting Liability on Corporations Through An Amended Alien Tort Claims Act", *Texas International Law Journal*, 49:1, (2014):p 85.

۲ رک: پرونده‌های

- United States v. ZAO Hewlett-Packard A.O.Court Docket Number: CR-14-201DLJ. (2014).
- United States v. Hewlett-Packard Polska, SP. Z O.O.Court Docket Number: CR-14-202EJD. (2014).
- United States v. Hewlett-Packard Mexico, S. DE R.L. DE C.V.(2014).

در این پرونده‌ها، شرکت هیولت پاکارد (به اختصار HP) که یکی از بزرگ‌ترین شرکت‌های چندملیتی صادرکننده کامپیوتر و لوازم جانبی در جهان است، در راستای برنده اعلام شدن در مناقصات مربوط به قراردادهای فروش کامپیوتر، پرداخت رشوه به مقامات دولتی را در دستور کار خود قرار داد و از سوی وزارت دادگستری فدرال تحت تعقیب قرار گرفت. پرداخت رشوه به مقامات دولتی روسیه در قرارداد صد میلیون دلاری با این کشور و مقامات دولتی لهستان در قراردادهایی به ارزش شصت میلیون دلار از مهم‌ترین اتهامات مطرح‌شده علیه این شرکت توسط وزارت دادگستری فدرال است.

3. David-Barrett, E. "Are Some Bribes More Harmful Than Others? Exploring The Ethics Behind Anti-Bribery Laws", *Journal of Interdisciplinary Economics*, 26:1&2, (2014): 123.

۴ رک: پرونده

- United States v. Kay, 200 F. Supp. 2d 681 (S.D. Tex. 2002)
- در این پرونده، یک شرکت آمریکایی که در زمینه صادرات برنج فعالیت دارد، با هدف کاهش مالیات و عوارض گمرکی مربوط به صادرات این محصول به کشور هائیتی، به مقامات دولتی این کشور رشوه پرداخت نمود.

کالاهای وارداتی مشابه، به یک میزان عوارض گمرکی، مالیات و سایر هزینه‌ها را دریافت کنند،^۱ پرداخت رشوه از سوی یکی از واردکنندگان به مقامات گمرکی و مالیاتی در عوض کاهش یا حذف مالیات‌ها و عوارض تعلق گرفته به کالاها، باعث می‌گردد کالاهای فوق با قیمت کمتری وارد کشور مبدأ گردند و زمینه تصاحب بازار به نفع پرداخت‌کننده و به ضرر رقبا فراهم آید.^۲ به‌دست آوردن یا حفظ قراردادهای دولتی، مهم‌ترین مصداق منفعت تجاری به شمار می‌رود. ارزش این قراردادها عموماً بسیار بالا بوده، جذابیت خاصی برای فعالان عرصه تجارت و سرمایه‌گذاری دارد و پرداخت رشوه، هم می‌تواند زمینه به‌دست آوردن این قراردادها را فراهم آورد و هم منافع تجاری دیگری، از جمله فروش کالاها و خدمات مورد نیاز به قیمتی بالاتر از حد معمول بازار را برای پرداخت‌کننده رقم بزند.^۳ کسب مجوزهای مربوطه برای انجام فعالیت‌های تجاری، دسترسی به اطلاعات محرمانه دولتی و خصوصی، تحصیل روایید برای ورود به کشور مبدأ و انجام برخی امور مرتبط با تجارت را باید از دیگر مصادیق منفعت تجاری به شمار آورد که در راستای رسیدن به آنها از ابزار پرداخت رشوه بهره برده می‌شود.^۴

طبق اطلاعات به‌دست آمده، پنج درصد ارزش صادرات به کشورهای در حال توسعه که بالغ بر ۵۰ تا ۸۰ میلیارد دلار است، به واسطه پرداخت رشوه در اختیار مأموران دولتی این کشورها قرار گرفته است.^۵ تحقیقات صورت گرفته از ۶۰۰ شرکت که در ۶۹ کشور فعالیت تجاری دارند، نشان می‌دهد که نزدیک به چهل درصد آنها برای به‌دست آوردن یا حفظ قراردادهای مورد نظر، به مقامات دولتی و خصوصی رشوه پرداخت نموده‌اند. نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهد که برای

1. "General Agreement on Tariffs and Trade". (1947). Articles 1 & 3. Available At: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/gatt47_e.pdf.

2. Sequeira, S. "Displacing Corruption: Evidence From A Tariff Liberalization Program", *Working Paper. The London School of Economics and Political Science*, (2013):p 2.

3. Rachel. op.cit.

4. OECD. "OECD Foreign Bribery Report: An Analysis of The Crime of The Bribery of Foreign Public Officials", *OECD Publishing*. (2014):p 32, Available At: <http://www.google.com/url?url=http://www.oecd-ilibrary.org/deliver/2814011e.pdf>

5. Pacini, C., Swingen, J., and Rogers, H. "The Role of OECD And EU Conventions In Combating Bribery of Foreign Public Officials", *Journal of Business Ethics*, 37:4, (2002):p 387.

تأثیرگذاری بر نتایج مناقصات مربوط به ۲۳۹ قرارداد بین‌المللی که ارزش کل آنها بالغ بر ۱۰۸ میلیارد دلار می‌باشد، از ابزار پرداخت رشوه بهره برده شده است.^۱

۱.۲. آثار زیان‌بار ناشی از ارتشاء در قراردادهای تجاری داخلی و بین‌المللی

ارتشاء آثار زیان‌بار گوناگونی را از خود برجای می‌گذارد که یکی از مهم‌ترین آنها، ناکارآمدی در اجرا و به سرانجام رساندن پروژه‌ها، طرح‌ها و قراردادهاست. کارآمدی که یکی از نتایج مثبت رقابت در بازار است، به این معناست که شخصی اجرای یک قرارداد را عهده‌دار گردد که بتواند تعهدات ناشی از آن را با کمترین قیمت و بالاترین کیفیت به انجام برساند.^۲ پرداخت رشوه در راستای بدست آوردن یک قرارداد، بدون برگزاری مناقصه یا دور زدن فرایند آن باعث می‌گردد طرفی عهده‌دار اجرای قرارداد شود که کارآمدی آن مورد بررسی و ارزیابی قرار نگرفته باشد.^۳

پرداخت رشوه با هدف به‌دست آوردن یا حفظ یک قرارداد باعث می‌گردد هزینه‌های انعقاد و اجرای قرارداد موردنظر افزایش یابد. در چنین حالتی، طرف پرداخت‌کننده سعی خواهد کرد به طرُق مختلف منابع از دست رفته به واسطه پرداخت رشوه را مجدداً باز یابد.^۴ به عنوان مثال، پیمانکار طرف قرارداد در جریان انجام پروژه موردنظر، با استفاده از مواد اولیه ارزان قیمت و بی‌کیفیت و عدم رعایت اصول و استانداردهای هزینه‌بر سعی می‌کند هزینه‌های خود را کاهش دهد و منابع از دست رفته خود را جبران نماید.^۵ چنین امری نهایتاً باعث می‌گردد پروژه‌ها و طرح‌هایی مورد بهره‌برداری قرار بگیرند که از کیفیت و استانداردهای لازم برخوردار نیستند و می‌توانند خطرات بالقوه‌ای برای مردمان کشور میزبان ایجاد نمایند.^۶

کاهش جذب سرمایه خارجی و متعاقب آن کاهش رشد اقتصادی کشور میزبان را باید از دیگر آثار منفی ارتشاء دانست. جذب حداکثری سرمایه خارجی از مهم‌ترین اهداف کشورها بوده و شفافیت، حاکمیت قانون و کارکرد صحیح سیستم اداری از مهم‌ترین فاکتورهای تأثیرگذار در

1. Ibid.

2. Dalton, M. "Efficiency V. Morality: The Codification of Cultural Norms In The Foreign Corrupt Practice Act", *NYU Journal of Law And Business*, 2, (2006): p585.

3. Ibid.

4. Pacini., Swingen, and Rogers. op.cit.

5. OECD. op.cit:p 27.

6. Myint, U. "Corruption: Causes, Consequence And Cures", *Asia-Pacific Development Journal*, 7:2, (2000):p 50.

جذب سرمایه خارجی هستند. در کشوری که فضای حاکم بر آن با شدت با فساد قرین گشته و دریافت رشوه توسط مأموران دولتی برای واگذاری طرح‌ها و پروژه‌ها به یک امر مرسوم تبدیل شده است، ورود سرمایه‌گذار خارجی به آن به راحتی امکان‌پذیر نیست.^۱

۲. قوانین ضد ارتشاء آمریکا و انگلستان

۲.۱. قانون رویه‌های فساد خارجی ایالات متحده آمریکا

در اوایل دهه ۱۹۷۰ میلادی، اخباری در خصوص فعالیت‌های فرامرزی شرکت‌های آمریکایی منتشر گردید که شوک بزرگی به نظام سیاسی و اقتصادی این کشور وارد آورد. به واسطه انتشار برخی گزارش‌های پراکنده از سوی مراجع رسمی و غیررسمی، مشخص گردید برخی شرکت‌های آمریکایی در راستای خلق موقعیت‌های سرمایه‌گذاری، به‌دست آوردن قراردادهای و کسب منافع تجاری، مبالغ کلانی را برای پرداخت رشوه به مأموران دولتی خارجی صرف نموده‌اند.^۲ کمیسیون بورس و اوراق بهادار فدرال آمریکا متعاقب انتشار این گزارش‌ها تصمیم گرفت به صورت مستقل تحقیقاتی را پیرامون این موضوع به عمل آورد. طبق تحقیقات به عمل آمده مشخص گردید که پیش‌زمینه حضور شرکت‌های آمریکایی در کشورهای دیگر، به خصوص کشورهای در حال توسعه، با پرداخت رشوه به مقامات دولتی این کشورها قرین گشته و نزدیک به چهارصد شرکت آمریکایی برای کسب منفعت تجاری و به‌دست آوردن قراردادهای، به مقامات دولتی خارجی رشوه پرداخت نموده‌اند که مجموع مبالغ پرداخت شده بیش از ۳۰۰ میلیون دلار بالغ می‌گردید.^۳

از مهم‌ترین شرکت‌هایی که در جریان تحقیقات کمیسیون مورد بررسی قرار گرفتند، می‌توان به شرکت «لاکهید»^۴ به عنوان بزرگ‌ترین شرکت هوافضا و تجهیزات نظامی آمریکا، اشاره کرد که در راستای به‌دست آوردن یا حفظ قراردادهای تجاری، نزدیک به ۲۰۰ میلیون دلار رشوه پرداخت نموده است. پرداخت ۷ میلیون دلار به یکی از اعضای حزب لیبرال دموکرات ژاپن با

1. Ibid: p 47.

2. Richard, S. "To Bribe A Prince: Clarifying The Foreign Corrupt Practices Act Through Comparisons To The United Kingdom's Bribery Act of 2010", *Boston College International Comparative Law Review*, 37:2, (2014): p 420.

3. Dalton. op.cit: p 593.

4. Lockheed

هدف فراهم آمدن زمینه برای انعقاد قرارداد فروش هواپیما به این کشور، از مهم‌ترین موارد پرداخت رشوه توسط این شرکت به حساب می‌آید.^۱

انتشار چنین گزارش‌هایی باعث گردید نمایندگان کنگره آمریکا ضمن نشان دادن واکنش‌های منفی نسبت به این دست اقدامات نامشروع، درصدد تصویب قانونی برآیند که مانع از ادامه یافتن این نوع از فعالیت‌ها گردد. این نمایندگان بر این باور بودند که افشای این قبیل اقدامات شرکت‌های آمریکایی، وجهه ایالات متحده و اعتبار تجاری این کشور در عرصه بین‌المللی را به شدت زیر سؤال برده است.^۲ کنگره با هدف مقابله جدی با این معضل، در سال ۱۹۷۷ «قانون رویه‌های فساد خارجی»^۳ را به تصویب رساند. تصویب این قانون، ایالات متحده را به اولین کشوری مبدل ساخت که در راستای مبارزه با ارتشاء در سطح داخلی و بین‌المللی یک قانون جامع وضع نموده و با هدف ریشه‌کن نمودن رویه‌ها و اعمال مفسده‌انگیز و اعاده مجدد اعتماد عمومی نسبت به مؤسسات و شرکت‌های آمریکایی، پرداخت رشوه را به مقامات دولتی خارجی ممنوع ساخته است.^۴

۲.۲. قانون ارتشاء انگلستان

ایالات متحده علاوه بر تصویب قانون رویه‌های فساد خارجی، از سازمان همکاری اقتصادی و توسعه درخواست نمود که در قالب یک کنوانسیون، مقررات مشابهی درباره ممنوعیت پرداخت و دریافت رشوه وضع نماید. سازمان همکاری اقتصادی و توسعه در ۱۷ دسامبر ۱۹۹۷ «کنوانسیون ضد ارتشاء»^۵ را به تصویب رساند^۶ و انگلستان نیز به واسطه عضویت در این

1. Park, A. "Keep Your Eye on The Bribe: Focusing FCPA Enforcement", *Journal of Law, Economics & Policy*, 9:2, (2013): p 308.

2. Ibid:p 309.

3. "Foreign Corrupt Practices Act (FCPA)". 15 U.S.C §§ 78dd-1, 78dd-2, 78dd-3, 78m and 78ff.

4. Hills, L. "Universal Anti-Bribery Legislation Can Save International Business: A Comparison of The FCPA and UKBA in An Attempt To Create Universal Legislation To Combat Bribery Around The Globe", *Richmond Journal of Global Law & Business*, 13:3, (2014): p 471.

5. "OECD Convention on Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions (OECD Anti-Bribery Convention)", Available At: <http://www.oecd.org/corruption/oecdantibriberyconvention.htm>.

6. Pacini., Swingen, and Rogers. op.cit: p 390.

سازمان، به طور رسمی به آن ملحق گردید. کارگروه تخصصی سازمان همکاری اقتصادی و توسعه با بررسی قوانین ضد ارتشاء انگلستان به این نتیجه رسید که قوانین فعلی این کشور نمی‌تواند به نحو مؤثری، اصول و الزامات این کنوانسیون را به اجرا بگذارد؛ لذا نیاز است قوانین فعلی اصلاح شود یا قوانین جدیدی در این زمینه به تصویب برسد.^۱

علاوه بر ضعف قوانین، در نظر گرفتن مصالح سیاسی و اقتصادی با سایر کشورها نیز از دیگر موانع بزرگ مبارزه مؤثر با ارتشاء در انگلستان به حساب می‌آید که بارزترین مصداق آن را باید در موضوع همکاری دفاعی- نظامی بین دولت‌های انگلستان و عربستان مشاهده نمود. پس از امضای توافق‌نامه تسلیحاتی بین دو کشور، شرکت «بی‌ای‌بی سیستمز»^۲ به عنوان مسئول تأمین تجهیزات دفاعی- نظامی مورد نیاز دولت عربستان تعیین شد. این شرکت در راستای حفظ توافقات موجود و انعقاد قراردادهای بیشتر، اقدام به پرداخت رشوه به مقامات با نفوذ دولت عربستان نمود تا از این طریق منافع تجاری خود را تضمین نماید.^۳

پس از آغاز تحقیقات پیرامون این پرونده، مقامات دولتی عربستان تهدید کردند که اگر تحقیقات پیرامون این پرونده متوقف نشود، کلیه روابط سیاسی و اقتصادی خود با دولت انگلستان را به حالت تعلیق در خواهند آورد. در همین راستا مقامات بلندپایه دولت انگلستان، از جمله «تونی بلر»^۴، نخست‌وزیر وقت، با در نظر گرفتن مصالح سیاسی و اقتصادی کشور، خواستار متوقف شدن تحقیقات پیرامون این پرونده شدند.^۵

1. Shu Ying Wee, N. "The OECD Convention on Combating Bribery of Foreign Public Officials and The Impact of The United Kingdom's Bribery Act 2010 on Corporations: Is The Act Too Harsh?", *International Trade and Business Law Review*, (2014): p 128.

2. BAE Systems

3. Bean, B., and MacGuidwin, E. "Unscrewing The Inscrutable: The UK Bribery Act 2010", *Indiana International Comparative Law Review*, 23:1, (2013): pp 70&71.

4. Tony Blair

۵. هرچند که تحقیقات پیرامون این پرونده در انگلستان متوقف شد اما وزارت دادگستری آمریکا با این توجیه که این شرکت برای واریز رشوه به حساب شاهزادگان سعودی از سیستم بانکی ایالات متحده استفاده نموده، این شرکت را تحت تعقیب قرار داد و نهایتاً دادگاه فدرال بخش کلمبیا این شرکت را به پرداخت مبلغ ۴۰۰ میلیون دلار جریمه محکوم نمود. برای مطالعه این پرونده، رک:

- United States v. BAE Systems PLC Court Docket Number: 10-CR-035-JDB. (2010).

توقف تحقیقات پیرامون این پرونده، وجهه انگلستان در سطح بین‌المللی را کاملاً مخدوش نمود و انتقادات فراوانی را در داخل و خارج از این کشور رقم زد. پارلمان انگلستان با هدف ایجاد یک مکانیسم کارآمد در راستای مبارزه با ارتشاء در عرصه داخلی و بین‌المللی، «قانون ارتشاء»^۱ را در سال ۲۰۱۰ به تصویب رساند. تصویب این قانون نه تنها زمینه اجرای کامل اصول و الزامات کنوانسیون ضد ارتشاء را فراهم آورد، بلکه تعهداتی فراتر از آنچه که در این کنوانسیون مورد پیش‌بینی قرار گرفته بر عهده اشخاص مشمول قرار داد؛ به طوری که کارشناسان این قانون را کامل‌ترین قانون ضد ارتشاء حال حاضر معرفی می‌نمایند.^۲

۳. مقررات ضد ارتشاء و اشخاص مشمول

۳.۱. دامنه جرم‌انگاری ارتشاء

از منظر مقررات قانون رویه‌های فساد خارجی ایالات متحده و قانون ارتشاء انگلستان، رشوه می‌تواند نقد یا غیر نقدی باشد که شخص موردنظر آن را مستقیماً پرداخت می‌نماید یا قول پرداخت آن را به طرف مقابل می‌دهد.^۳ هرچند که عرفاً وجه نقد به عنوان رشوه پرداخت می‌گردد، قانون‌گذاران برای جلوگیری از تفسیر و دور زدن مقررات این قوانین، اصطلاح «هر چیز با ارزش - منافع دیگر»^۴ را به کار برده تا موارد دیگری، از جمله هدیه، اموال منقول و غیرمنقول، فراهم نمودن امکانات مسافرتی، اقامتی و تفریحاتی و غیره ... نیز در قلمرو پرداخت رشوه قرار بگیرند.^۵

1. "Bribery Act of 2010". Available At: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/23/pdfs/ukpga_20100023_en.pdf.
2. Jordan, J. "Recent Developments In The Foreign Corrupt Practices Act And The New UK Bribery Act: A Global Trend Towards Greater Accountability In The Prevention of Foreign Bribery", *New York Journal of Law & Business*, 7, (2011): p 846.
3. 15 U.S.C § 78dd-1(a) – Bribery act. §§ 1&2.
4. Anything of Value – Other Advantage.

۵. رک: پرونده

- United States v. Control Components, INC. Court Docket Number: 09-CR-162-JVC. (2009).

در این پرونده شرکت «سی سی آی» و مدیران ارشد آن به اتهام پرداخت رشوه به مقامات دولتی خارجی تحت تعقیب قرار گرفتند. علاوه بر پرداخت وجه نقد، وزارت دادگستری فدرال، در کیفرخواست تنظیمی علیه این شرکت،

هرچند که دریافت و پرداخت رشوه عموماً به طور مستقیم انجام می‌پذیرد، اشخاص همواره تلاش دارند تا به طرق مختلف، ماهیت نامشروع اقدامات خود را مخفی نگه دارند که یکی از این روش‌ها، استفاده از اشخاص واسطه است. به موجب مقررات هر دو قانون^۱ در صورتی که عمل پرداخت و دریافت رشوه توسط اشخاص واسطه انجام پذیرد، نقض مقررات این قوانین محقق بوده و مراجع تعقیب‌کننده قادر به پیگیری موضوع و اثبات موارد نقض مقررات خواهند بود.^۲

رشوه باید با هدف تأثیرگذاری بر فعل یا تصمیم‌گیرنده آن پرداخت شود تا این امر به صورت مستقیم یا غیرمستقیم به کسب منفعت تجاری نامشروع برای پرداخت‌کننده منتهی گردد.^۳ از منظر مقررات قانون رویه‌های فساد خارجی، اثری که از پرداخت رشوه مورد انتظار می‌باشد، یکی از موارد ذیل است: (۱) تأثیرگذاری بر رفتار و تصمیم دریافت‌کننده رشوه و انجام عملی به نفع پرداخت‌کننده؛ (۲) ترغیب دریافت‌کننده رشوه به انجام فعل یا ترک فعلی که نقض وظایف قانونی‌اش تلقی می‌گردد؛ (۳) حفظ یک منفعت نامشروع به نفع پرداخت‌کننده رشوه؛ (۴) تشویق دریافت‌کننده رشوه به استفاده از نفوذ خود در دولت متبوع خویش در راستای تأثیرگذاری بر فعل یا تصمیم آن دولت به نفع پرداخت‌کننده رشوه.^۴ در قانون ارتشاء انگلستان، هدف اصلی از پرداخت رشوه، انجام وظیفه مربوطه از سوی دریافت‌کننده رشوه به صورت نادرست است. از منظر این قانون، وظیفه مربوطه باید در یکی از گروه‌های ذیل قرار بگیرد تا انجام نادرست آن نقض مقررات این قانون را محقق سازد: (۱) وظیفه‌ای که ماهیت عمومی داشته باشد؛ (۲) وظیفه‌ای که به یک فعالیت تجاری مربوط گردد؛ (۳) وظیفه‌ای که به واسطه وجود یک رابطه استخدامی ایجاد

→ تهیه بلیط‌های هواپیماهای مدرن برای سفر به لاس‌وگاس و هاوایی، رزرو اتاق در هتل‌های پنج ستاره، اجاره قایق‌های تفریحی و زمین‌های بازی گلف برای مقامات دولتی خارجی و همچنین پرداخت شهریه تحصیل فرزندان آنان را از مصادیق رشوه تلقی نموده است.

^۱ 15 U.S.C § 78dd-1(a)(3) - Bribery act. § 1(4&5).

^۲ رک: پرونده

- United States v. Siemens Aktiengesellschaft Court Docket Number: 08-CR-367-RJL. (2008).

در این پرونده وزارت دادگستری فدرال، شرکت زیمنس آلمان را به واسطه پرداخت رشوه و نقض مقررات ضد ارتشاء و مقررات حسابداری تحت تعقیب قرار داد. یکی از مهمترین ترفندهای شرکت زیمنس برای پرداخت رشوه به مقامات دولتی خارجی، استفاده از اشخاص حقیقی و حقوقی واسطه بود تا از این طریق ماهیت نامشروع این پرداخت‌ها را مخفی نماید.

3. Dalton. op.cit: p 597.

4. 15 U.S.C §§ 78dd-1(a) – 78dd-2(a) – 78dd-3(a).

شود؛ ۴) وظیفه‌ای که به نمایندگی از یک شخص حقوقی انجام پذیرد.^۱ وظیفه مربوطه زمانی به صورت نادرست به انجام خواهد رسید که برخلاف انتظارات موردنظر، با حسن نیت، بی‌طرفانه یا از روی امانت و وفاداری انجام پذیرد. همچنین، در صورتی که در انجام وظیفه مربوطه قصور رخ دهد و آن قصور نیز خود برخلاف انتظارات باشد، نادرستی انجام وظیفه محقق خواهد بود.^۲

دامنه جرم‌انگاری ارتشاء در قانون ارتشاء انگلستان به مراتب گسترده‌تر از قانون رویه‌های فساد خارجی است. در قانون ارتشاء، هم دریافت و هم پرداخت رشوه مورد جرم‌انگاری قرار گرفته و علاوه بر ارتشاء در بخش دولتی، پرداخت و دریافت رشوه از سوی اشخاص حقیقی و حقوقی خصوصی نیز می‌تواند نقض مقررات این قانون را به همراه داشته باشد؛^۳ در حالی که در قانون رویه‌های فساد خارجی صرفاً پرداخت رشوه، آن هم در بخش دولتی جرم‌انگاری شده و دریافت‌کننده رشوه باید از مأموران دولتی خارجی، احزاب سیاسی خارجی، مقامات این احزاب، نامزدهای پست‌های سیاسی خارجی و مقامات سازمان‌های بین‌المللی بین‌الدولی باشد.^۴

۳.۲. علل موجهه و استثنای قانونی

در کنار پیش‌بینی مقرراتی در خصوص ارتشاء، کنگره آمریکا طی اصلاحاتی که در سال ۱۹۸۸ در قانون رویه‌های فساد خارجی صورت داد، دو مورد «علت موجهه»^۵ به این قانون اضافه نمود.^۶ تا فعالیت‌های تجاری شرکت‌های آمریکایی در کشورهای دیگر که به واسطه اجرای این قانون، نسبت به رقبای خود به شدت کاهش یافته بود، با محدودیت کمتری مواجه گردد.^۷ اولین علت مربوطه به مشروعیت برخی پرداخت‌ها از منظر قوانین دولت میزبان است. در صورتی که به موجب قوانین دولت میزبان، اشخاص و شرکت‌هایی که قصد ورود، سرمایه‌گذاری و انعقاد قراردادهای تجاری دارند، موظف باشند در امور عام‌المنفعه آن کشور مشارکت نمایند، صرف هزینه و مشارکت در این امور را نمی‌توان پرداخت رشوه تلقی نمود.^۸ در قانون ارتشاء انگلستان

1. Bribery Act. § 3
2. Shu Ying Wee.op.cit:p 161.
3. Hills. op.cit:p 472.
4. 15 U.S.C §§ 78dd-1(f)(1)(A) – 78dd-1(a)(2).
5. *Affirmative Defense*
6. 15 U.S.C §§ 78dd-1(c) – 78dd-2(c) – 78dd-3(c).
7. Park. op.cit:p 313.
8. Jordan. op.cit: p 852.

نیز چنین مقرره‌ای مورد پیش‌بینی قرار گرفته است و پرداخت وجه به مأموران دولتی خارجی و صرف برخی هزینه‌ها، در صورتی نقض قانون ارتشاء را به همراه دارد که از منظر قوانین دولت میزبان چنین پرداخت‌هایی مجاز نباشد.^۱ دومین علت، مربوط به مشروعیت صرف برخی هزینه‌های معقول در راستای انعقاد یا اجرای قراردادهای مورد نظر می‌باشد. به عنوان مثال، در صورتی که شرکتی برای عرضه و نمایش کالاها و خدمات خود، نمایشگاهی دایر و از مقامات کشورهای خارجی دعوت کند تا بازدیدی از این نمایشگاه داشته باشند، پرداخت هزینه‌های سفر و اقامت این مقامات، پرداخت رشوه تلقی نمی‌شود. در قانون ارتشاء انگلستان، چنین علت موجه‌ای پیش‌بینی نشده است و این قانون، بر عکس قانون رویه‌های فساد خارجی ایالات متحده، هرگونه پرداخت نقدی و غیر نقدی را که در راستای انعقاد یا اجرای قراردادهای مورد نظر باشد، ولی از منظر قوانین دولت میزبان مشروع نباشد، مطلقاً غیرمجاز تلقی می‌نماید.^۲

کنگره آمریکا با مدنظر قرار دادن هدف نهایی ارتشاء که همانا به دست آوردن یا حفظ منفعت تجاری به صورت نامشروع است، در رابطه با «پرداخت‌های تسهیل کننده»^۳ یک استثنا پیش‌بینی نموده است. پرداخت‌های تسهیل کننده عموماً ناچیز است و با هدف تسریع در انجام اموری که به طور معمول توسط مقامات دولتی انجام می‌گیرد، صورت می‌پذیرد و در آنها به دست آوردن یا حفظ یک منفعت تجاری به صورت نامشروع مد نظر نیست.^۴ کنگره با عنایت به این امر، پرداخت‌های تسهیل کننده را که با هدف تسریع در انجام اعمال دولتی روزمره انجام می‌پذیرد و در آنها به دست آوردن یا حفظ منفعت تجاری مد نظر نیست، از شمول پرداخت رشوه مستثنا نموده، مجاز می‌داند.^۵ قانون ارتشاء انگلستان پرداخت‌های تسهیل کننده را مطلقاً نامشروع می‌داند و مهم‌ترین دلیل آن را وجود چالش‌های عدیده در تمایز بین پرداخت‌های تسهیل کننده از پرداخت‌های نامشروع عنوان می‌کند. وجه تمایز این پرداخت‌ها، قصد نامشروع و به دست آوردن منفعت تجاری است که تشخیص این امر در موارد متعدد کار دشواری است.^۶ به نظر می‌رسد

1. Bribery Act. § 3(b).

2. Bean., and MacGuidwin. op.cit: p 103.

3. Facilitating Payment

4. David-Barrett. op.cit: p 124.

5. Strauss, E. "Easing Out The FCPA Facilitation Payment Exception". *Boston University Law Review*, 93:1, (2013): 241 - 15 U.S.C § 78dd-1(b).

6. Shu Ying Wee.op.cit:p 163.

موضع قانون ارتشاء انگلستان در این رابطه مقبول‌تر است؛ چراکه شخص یا شرکت پرداخت‌کننده رشوه ممکن است در بسیاری از موارد مدعی شود پرداخت وجه به منظور تسریع در انجام اعمال موردنظر انجام یافته است و با این ادعا سعی در گمراه نمودن مراجع تعقیب‌کننده و دور زدن مقررات قانونی داشته باشد.

۳.۳. تدابیر پیشگیرانه

تدابیر پیشگیرانه به آن دسته از مقرراتی اطلاق می‌شود که هدف از وضع آن جلوگیری از ارتکاب اعمال مجرمانه و از بین بردن زمینه‌های فساد و ارتشاء است. در قانون رویه‌های فساد خارجی مهم‌ترین مقرره‌ای که در این خصوص پیش‌بینی شده، «مقرره حسابداری»^۱ است. این مقرره صرفاً بر عملکرد شرکت‌هایی اعمال می‌شود که در گروه «صادرکنندگان»^۲ قرار بگیرند. صادرکنندگان به کلیه شرکت‌های سهامی عام، اعم از آمریکایی یا غیر آمریکایی، اطلاق می‌شود که برای حضور در بازار سرمایه ایالات متحده، نزد سازمان بورس و اوراق بهادار فدرال به ثبت رسیده یا موظف‌اند به صورت دوره‌ای، طی گزارش‌هایی، اطلاعات مهم خود را به کمیسیون بورس و اوراق بهادار ارائه دهند.^۳ به موجب این مقرره، صادرکنندگان موظف‌اند دفاتر مخصوصی را تهیه و کلیه اطلاعات مربوط به معاملات، پرداخت‌ها و دریافت‌های خود را مطابق با اصول حسابداری تعریف‌شده، به دقت در آنها ثبت نمایند.^۴ این دفاتر باید با جزئیات منطقی و به صورت صحیح، منعکس‌کننده اطلاعات مربوط به معاملات و کلیه دریافت‌ها و پرداخت‌های شرکت باشند؛ به طوری که با بررسی آنها بتوان صورت‌های مالی شرکت را به گونه‌ای صحیح و مطابق با واقعیت تنظیم نمود.^۵ در کنار به‌کارگیری و حفظ دفاتر، شرکت‌ها باید یک سیستم کنترل داخلی نیز تعبیه نمایند تا کلیه فعالیت‌ها و معاملات شرکت نظام‌مند گردد و افرادی که به نمایندگی از

1. Accounting provision

2. 15 U.S.C § 78m.

3. Issuers

4. Leibold, A. "Extraterritorial Application of The FCPA Under International Law", *Willamette Law Review*, 51:225, (2015): p 227.

5. Strauss. op.cit: pp 238 –241.

6. Richard. op.cit:p 423.

شرکت اموری را به انجام می‌رسانند، به راحتی قادر نباشند اموال شرکت را برای مقاصد نامشروع، از جمله پرداخت رشوه صرف نمایند.^۱

در پروندهٔ زیمنس، این شرکت علاوه بر نقض مقررات ضد ارتشاء، به واسطهٔ نقض مقررهٔ حسابداری نیز از سوی کمیسیون بورس و اوراق بهادار فدرال تحت تعقیب قرار گرفت. شرکت زیمنس در ۱۲ مارس ۲۰۰۱ با ثبت سهام خود نزد سازمان بورس و اوراق بهادار فدرال، به عنوان یک شرکت غیر آمریکایی در گروه صادرکنندگان قرار گرفت و موظف به رعایت مقررهٔ حسابداری قانون رویه‌های فساد خارجی گردید.^۲ این شرکت برای کسب فرصت‌های سرمایه‌گذاری، به طور گسترده از ابزار پرداخت رشوه بهره برده و برای مخفی نمودن ماهیت نامشروع این پرداخت‌ها، ترفندهای گوناگونی را به کار گرفته است. انعقاد قراردادهای صورتی مشاوره، پرداخت رشوه به عنوان حق مشاوره و حق کمیسیون و ثبت اطلاعات مربوط به این پرداخت‌ها در دفاتر شرکت با نام‌های دیگر، باعث گردید این شرکت علاوه بر نقض مقررات صادررتشاء، به اتهام نقض مقرره حسابداری نیز تحت تعقیب قرار بگیرد.^۳

در بخش هفتم قانون ارتشاء انگلستان، مقرره‌ای تحت عنوان قصور شرکت‌ها در جلوگیری از پرداخت رشوه، مورد پیش‌بینی قرار گرفته است که از آن می‌توان به عنوان بارزترین تدبیر پیشگیرانه برای جلوگیری از ارتشاء نام برد.^۴ به موجب این مقرره، شرکت‌هایی که بر اساس قانون انگلستان در این کشور به ثبت رسیده‌اند یا شرکت‌های خارجی که تمام یا قسمتی از

1. Doj & SEC. "A Resource Guide To The U.S. Foreign Corrupt Practices Act". (2012):p 40. Available At: <http://www.sec.gov/spotlight/fcpa/fcpa-resource-guide.pdf>.

2. SEC v. Siemens Aktiengesellschaft, Civil Action No. 08 CV 02167 (D.D.C). (2008).

۳. همچنین، رک: پرونده

- SEC v. Braskem, S.A., No. 1: 16-cv-02488 (D.D.C. 2016).

در این پرونده شرکت برزیلی «براسکم» در راستای عرضهٔ سهام خود در بازارهای بورس ایالات متحده، نزد سازمان بورس فدرال آمریکا به ثبت رسید و در گروه صادرکنندگان قرار گرفت. این شرکت با هدف تغییر فرمول قیمت‌گذاری مواد خامی که قصد خرید آن از یک شرکت دولتی برزیلی را داشت، ۲۵۰ میلیون دلار به مقامات دولتی برزیل رشوه پرداخت نمود تا از این طریق، طی قراردادی، مواد خام مورد نیاز را با قیمتی پایین‌تر از حد معمول خریداری نماید. درج اطلاعات این پرداخت‌ها در دفاتر شرکت با نام‌های دیگر و عدم به‌کارگیری یک سیستم کنترل داخلی، باعث گردید این شرکت از سوی کمیسیون بورس و اوراق بهادار فدرال به علت نقض مقرره حسابداری قانون رویه‌های فساد خارجی تحت تعقیب قرار بگیرد.

4. Bribery Act. § 7.

فعالیت‌های تجاری خود را در قلمرو انگلستان به انجام می‌رسانند، موظفانند تدابیر و تمهیداتی را پیش‌بینی نمایند تا «اشخاص وابسته»^۱ به آنها برای به‌دست آوردن یا حفظ منفعت تجاری برای شرکت متبوع خود اقدام به پرداخت رشوه ننمایند؛ در غیر این صورت، به اتهام قصور در جلوگیری از پرداخت رشوه تحت تعقیب قرار خواهند گرفت.^۲ این مقرر به هدف افزایش سطح مسئولیت‌پذیری شرکت‌ها نسبت به فعالیت‌های کارمندان و نمایندگان خود و جلوگیری از انجام یافتن اعمال نامشروع از سوی آنها پیش‌بینی شده است. در صورت پرداخت رشوه از سوی اشخاص وابسته، قانون‌گذار برای شرکت موردنظر فرض تقصیر در جلوگیری نمودن از این اقدام در نظر گرفته است. با وجود این، اگر شرکت مورد نظر بتواند ثابت نماید که از قبل، تدابیر و مکانیسم‌های کافی و مؤثری را برای جلوگیری از این گونه اقدامات به کار گرفته است و با وجود این، شخص وابسته اقدام به پرداخت رشوه نموده، مسئولیتی متوجه شرکت نخواهد بود.^۳

۳.۴. اشخاص حقیقی و حقوقی مشمول

با توجه به ضمانت‌اجراه‌های سنگین نقض قانون رویه‌های فساد خارجی و قانون ارتشاء، اشخاص و شرکت‌ها همواره در صددند تا بدانند در چه صورتی مقررات این قوانین بر عملکرد آنها حاکم شده و به رعایت آن موظفانند. شمولیت مقررات این قوانین بر اشخاص و شرکت‌ها، بر مبنای وجود ارتباطی بین جرم موردنظر یا مرتکب آن و هر یک از این کشورهاست که به طرق مختلف ممکن است این ارتباط برقرار شود.

اولین عاملی که اشخاص و شرکت‌های طرف ارتشاء را مشمول نقض مقررات این قوانین می‌کند، وجود «ارتباط سرزمینی»^۴ بین فرایند ارتشاء و کشورهای آمریکا یا انگلستان است. در قانون رویه‌های فساد خارجی، مهم‌ترین عامل شکل‌دهنده ارتباط سرزمینی بین فرایند پرداخت

۱. شخص وابسته، شخصی است که وظیفه‌ای را جانب شرکت متبوع خود به انجام می‌رساند و می‌تواند شامل اشخاص حقیقی (مدیران، کارمندان و ...) و یا اشخاص حقوقی (شرکت‌های فرعی و وابسته) باشد.

2. Jordan, Jon. op.cit: p 865.

3. Hills. op.cit:p 478.

4. Territorial nexus.

رشوه و ایالات متحده، استفاده از «ابزارها و امکانات تجارت میان ایالتی»^۱ ایالات متحده آمریکا است.^۲ در صورتی که اشخاص حقیقی یا حقوقی، اعم از آمریکایی یا غیر آمریکایی، برای به اجرا گذاشتن تمام یا قسمتی از فرایند پرداخت رشوه در هر نقطه‌ای از جهان، از ابزارها و امکانات تجارت میان ایالتی ایالات متحده استفاده نمایند، نقض قانون رویه‌های فساد خارجی را به همراه خواهد داشت.^۳ به موجب اصلاحات سال ۱۹۹۸، در صورتی که تمام یا قسمتی از فرایند پرداخت رشوه به صورت مادی توسط اشخاص حقیقی یا حقوقی، اعم از آمریکایی یا غیر آمریکایی، در قلمرو ایالات متحده انجام پذیرد، نقض مقررات ضد ارتشاء این قانون محقق می‌گردد، ولو هیچ استفاده‌ای از ابزارها و امکانات تجارت میان ایالتی برای به اجرا گذاشتن فرایند پرداخت رشوه به عمل نیامده باشد.^۴ در بسیاری از موارد، تفسیری که مراجع تعقیب‌کننده فدرال از ارتباط سرزمینی ارائه می‌دهند، بسیار گسترده است. یکی از این موارد، نقل و انتقال دلار بین دو بانک غیر آمریکایی برای پرداخت رشوه است. کلیه بانک‌های غیر آمریکایی برای نقل و انتقال دلار، باید از قبل، یک حساب کارگزاری در یکی از بانک‌های ایالات متحده گشایش نمایند تا از آن طریق، اطلاعات مربوط به آن انتقال به مقامات باصلاحیت فدرال گزارش شود و تمامی نقل و انتقالات دلار در سیستم بانکی بین‌المللی رصد گردد. در چنین شرایطی، اگر مبلغ رشوه، به دلار، از طریق دو بانک غیر آمریکایی انتقال یابد، چون چنین انتقالی از طریق حساب کارگزاری در یکی از بانک‌های ایالات متحده انجام پذیرفته است، مراجع تعقیب‌کننده فدرال، ارتباط سرزمینی بین فرایند ارتشاء و ایالات متحده را برقرار می‌کنند و نقض قانون رویه‌های فساد خارجی را محقق

۱ ابزارها و امکانات تجارت میان ایالتی به مواردی اطلاق می‌شود که در دنیای تجاری امروز بسیار کاربرد دارند و استفاده از آنها در جریان انجام فعالیت‌های تجاری اجتناب ناپذیر است؛ از جمله اینترنت، پست (اعم از الکترونیکی یا غیر الکترونیکی)، تلفن، فکس، سیستم بانکی و ...

2. Leibold. op.cit:p 228.

۳. رک: پرونده

-United States v. Daimler AG Court Docket Number: 10-CR-063-RJL. (2010).

در این پرونده، شرکت دایملر آلمان که یک شرکت چندملیتی در زمینه تولید کامیون و اتوبوس است با هدف به‌دست آوردن قراردادهای بیشتر برای فروش محصولات خود، از جمله قرارداد فروش ۲۱۰ دستگاه کامیون آتش‌نشانی به دولت کرواسی، ده‌ها میلیون دلار به مقامات دولتی بیش از ۲۲ کشور رشوه پرداخت نموده است. وزارت دادگستری فدرال مدعی است که این شرکت از طریق سیستم بانکی ایالات متحده رشوه را به حساب مأموران دولتی واریز نموده و بر همین اساس نقض قانون رویه‌های فساد خارجی را به همراه داشته است.

4. Richard. op.cit:pp 434-435.

می‌دانند.^۱ در قانون ارتشاء انگلستان نیز ارتباط سرزمینی بین فرایند پرداخت و دریافت رشوه و کشور انگلستان باعث می‌گردد شخص حقیقی یا حقوقی طرف ارتشاء، مقررات این قانون را نقض نماید؛ هرچند که از اشخاص و شرکت‌های غیر انگلیسی باشد. این ارتباط سرزمینی ممکن است به طُرق مختلف، از جمله پرداخت یا دریافت رشوه به صورت حضوری در قلمرو انگلستان، استفاده از یک بانک انگلیسی برای انتقال وجوه، ترتیب دادن قرار ملاقات بین طرفین ارتشاء در قلمرو این کشور و ... ایجاد شود.^۲

وجود ارتباط بین شخص یا شرکت طرف ارتشاء و کشورهای آمریکا و انگلستان از دیگر عواملی است که طرف ارتشاء را مشمول نقض این قوانین می‌کند. به موجب قانون رویه‌های فساد خارجی، اشخاص حقیقی که شهروند، تبعه یا مقیم ایالات متحده هستند، یا اشخاص حقوقی که مرکز اصلی امور آنها در ایالات متحده واقع بوده و یا بر اساس قوانین یکی از ایالت‌های این کشور یا سرزمین منضم به خاک ایالات متحده تاسیس یافته باشند،^۳ در داخل یا خارج از قلمرو این کشور به مأموران دولتی خارجی رشوه پرداخت نمایند، نقض قانون رویه‌های فساد خارجی را به همراه خواهد داشت؛^۴ هرچند از ابزارها و امکانات تجارت میان‌ایالتی برای به اجرا گذاشتن این فرایند استفاده‌ای به عمل نیامده باشد^۵ و هیچ نوع ارتباط سرزمینی نیز بین

۱. رک: پرونده

- United States v. JGC Corporation, Court Docket Number: 11-CR-260. (2011).

در این پرونده شرکت «جی جی سی کورپوریشن» تنها در یک مورد، مبلغ ۵۰ میلیون دلار از طریق یک حساب بانکی در آمستردام هلند به حساب یکی از مأموران دولتی کشور نیجریه منتقل نمود تا بتواند قرارداد ۶ میلیارد دلاری احداث تأسیسات ال‌ان‌جی در این کشور را به‌دست آورد. وزارت دادگستری فدرال چنین انتقالی را عامل برقراری ارتباط سرزمینی بین فرایند ارتشاء و ایالات متحده تفسیر و این شرکت را تحت تعقیب قرار داد.

2. Bean., and MacGuidwin. op.cit: p 84.

3. 15 U.S.C § 78dd-2(h)(1).

۴. در پرونده شرکت «سی سی آی» که پیش‌تر مورد اشاره قرار گرفت، وزارت دادگستری در دادگاه فدرال بخش کالیفرنیا مدعی گردید این شرکت در بازه زمانی ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۷ از طریق مدیران ارشد خود، برنامه گسترده پرداخت رشوه به مدیران و کارمندان شرکت‌های دولتی و خصوصی در کشورهای مختلف را در دست اجرا داشته و باعث نقض مقررات ضد ارتشاء قانون رویه‌های فساد خارجی شده است. هرچند در اکثر موارد، پرداخت رشوه از سوی این شرکت در خارج از قلمرو ایالات متحده و بدون استفاده از ابزارها و امکانات تجارت میان‌ایالتی این کشور صورت پذیرفته اما چون این شرکت بر اساس قانون ایالت کالیفرنیا تشکیل یافته است و مرکز اصلی امورش نیز در این ایالت قرار دارد، چنین امری به عنوان عامل ارتباط، نقض مقررات قانون رویه‌های فساد خارجی را محقق ساخته است.

۵. به موجب اصلاحات سال ۱۹۹۸، قلمرو شمول قانون رویه‌های فساد خارجی گسترش یافت و نقض مقررات این قانون در صورت پرداخت رشوه، ولو بدون استفاده از ابزارها و امکانات تجارت میان‌ایالتی، مورد پیش‌بینی قرار گرفت.

عمل فوق و ایالات متحده برقرار نباشد.^۱ در قانون ارتشاء، وجود یک «ارتباط نزدیک»^۲ بین شخص حقیقی یا حقوقی پرداخت‌کننده یا دریافت‌کننده رشوه و کشور انگلستان، از دیگر عوامل ارتباطی است که زمینه نقض این قانون را فراهم می‌آورد. اشخاص حقیقی یا حقوقی که ارتباط نزدیکی با کشور انگلستان دارند، در صورتی که در خارج از قلمرو این کشور اقدام به پرداخت یا دریافت رشوه نمایند، نقض مقررات قانون ارتشاء را به همراه خواهد داشت؛ هرچند که هیچ‌گونه ارتباط سرزمینی بین فرایند ارتشاء و کشور انگلستان برقرار نباشد.^۳ بر اساس مقررات قانون ارتشاء، شخص موردنظر زمانی با کشور انگلستان ارتباط نزدیک دارد که در یکی از گروه‌های ذیل قرار بگیرد: (۱) اتباع و شهروندان کشورهای عضو پادشاهی متحده، از جمله انگلستان؛ (۲) اتباع و شهروندان «سرزمین‌های فرادریایی بریتانیا»؛^۴ (۳) اشخاص حقیقی که در قلمرو کشورهای عضو پادشاهی متحده، از جمله انگلستان اقامت دارند؛ (۴) شرکت‌هایی که بر اساس قوانین کشورهای عضو پادشاهی متحده، از جمله انگلستان به ثبت رسیده‌اند؛ (۵) شرکت‌های مدنی اسکاتلندی.^۵

انجام یافتن تمام یا قسمتی از فعالیت‌های تجاری یک شرکت در قلمرو انگلستان از دیگر عوامل ارتباطی به حساب می‌آید که طرف ارتشاء را مشمول قانون ارتشاء انگلستان می‌کند. شرکت‌هایی که بر اساس قانون انگلستان، در این کشور به ثبت نرسیده‌اند و خارجی محسوب می‌شوند، در صورتی که تمام یا قسمتی از فعالیت‌های تجاری خود را در قلمرو این کشور به انجام برسانند، مقررات قانون ارتشاء بر عملکرد داخلی و بین‌المللی آنها حاکم می‌گردد.^۶ در چنین شرایطی، اگر این گروه از شرکت‌ها در هر کشوری اقدام به پرداخت رشوه نمایند، زمینه نقض مقررات این قانون را فراهم می‌آورند. در این قانون معیاری که بتوان بر اساس آن تشخیص داد که آیا یک شرکت تمام یا قسمتی از فعالیت‌های تجاری خود را در قلمرو انگلستان به انجام

1. Leibold. op.cit:p 228.

2. Close Connection

3. Shu Ying Wee. op.cit: p 166.

۴. سرزمین‌های فرادریایی بریتانیا (British Overseas Territories) که میراث امپراتوری بریتانیای کبیر به حساب می‌آیند، به سرزمین‌هایی اطلاق می‌گردد که تحت قیمومت این پادشاهی‌اند، اما جزئی از آن شناخته نمی‌شوند.

5. Bribery Act.§ 12(4).

6. Jordan. op.cit:p 866.

می‌رساند یا خیر، ارائه نشده است. در چنین شرایطی، دادگاه‌های انگلستان باید هر مورد را به صورت جزئی و خاص بررسی نمایند و با در نظر گرفتن تمامی اوضاع و احوال به این نتیجه برسند که شرکت موردنظر تمام یا قسمتی از فعالیت‌های خود را در انگلستان به انجام می‌رساند.^۱ از لحاظ شمولیت مقررات ضد ارتشاء، قانون ارتشاء مقررات گسترده‌تری را نسبت به قانون رویه‌های فساد خارجی پیش‌بینی نموده است. علاوه بر عامل ارتباط سرزمینی و عامل ارتباط بین طرف ارتشاء و کشورهای آمریکا و انگلستان که در هر دو قانون پیش‌بینی شده است، به موجب قانون ارتشاء، هر شرکت خارجی که صرفاً بخشی از فعالیت‌های تجاری خود را در قلمرو انگلستان به انجام برساند، در صورتی که در هر نقطه از جهان مستقیماً به پرداخت رشوه مبادرت ورزد یا به واسطه قصور، اشخاص وابسته به آن اقدام به این امر نمایند، از سوی مراجع قضایی انگلستان به اتهام نقض قانون ارتشاء تحت تعقیب قرار خواهد گرفت.

۳.۵. مقابله با ارتشاء در نظام حقوقی ایران

رویکرد قانون‌گذار کشورمان در مبارزه با ارتشاء صرفاً داخلی بوده و مقابله با این معضل را در عرصه بین‌المللی مد نظر قرار نداده است. مواد ۵۸۸ تا ۵۹۴ قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات و ماده ۳ قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء، اختلاس و کلاهبرداری مهم‌ترین مقررات قانونی در زمینه مقابله با ارتشاء است که عمدتاً به مسئله ارتشاء در بخش دولتی، آن هم در عرصه داخلی، می‌پردازد. ایران در سال ۱۳۸۷ به طور رسمی به «کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد»^۲ ملحق شد. به موجب مقررات این کنوانسیون، کشورهای عضو موظف گردیدند قوانینی وضع نمایند که به نحو مؤثری بتواند با معضل ارتشاء در عرصه داخلی و بین‌المللی مقابله نماید. در عرصه داخلی هم پرداخت و هم دریافت رشوه و در عرصه بین‌المللی پرداخت رشوه به مأموران دولتی خارجی و مقام‌های سازمان‌های عمومی بین‌المللی باید در این قوانین مورد جرم‌انگاری قرار بگیرد.^۳ با وجود گذشت بیش از ده سال از تاریخ الحاق ایران به این

1. Bean., and MacGuidwin. op.cit.

2. "United Nation Convention Against Corruption", Available At: https://www.google.com/url?url=https://www.unodc.org/documents/brussels/UN_Convention_Against_Corruption.pdf.

3. Ibid, articles:pp 15 & 16.

کنوانسیون، تا به حال نه قانون خاصی در این زمینه به تصویب رسیده و نه مقررات فعلی اصلاح گردیده است. پیشنهاد می‌گردد قانون‌گذار کشورمان به منظور عمل به الزامات این کنوانسیون، در این زمینه یک قانون خاص با رویکرد مبارزه با ارتشاء در سطح داخلی و بین‌المللی وضع نماید.

نتیجه‌گیری

پرداخت رشوه در راستای کسب منفعت تجاری، به معضلی بزرگ در تجارت بین‌الملل تبدیل شده است. تجار و شرکت‌ها، بالاخص شرکت‌های چند ملیتی، با هدف کنار زدن رقبای خود، خلق فرصت‌های سرمایه‌گذاری و به‌دست آوردن قراردادهای تجاری، از ابزار پرداخت رشوه نهایت استفاده را می‌برند. به‌کارگیری این ابزار نامشروع، به فعالین عرصه تجارت بین‌الملل این امکان را می‌دهد که قوانین و مقررات را دور بزنند و بدون در نظر گرفتن اصول شناخته شده تجارت، از جمله رقابت، منافع هنگفتی را برای خود رقم بزنند. ایالات متحده با تصویب «قانون رویه‌های فساد خارجی» در سال ۱۹۷۷ به اولین کشوری بدل شد که در راستای مقابله با این معضل در عرصه داخلی و بین‌المللی، قانون خاص وضع نموده است. پس از آن، انگلستان با تصویب «قانون ارتشاء» توانست به نحو قابل قبولی ضعف مقرراتی خود را در این زمینه جبران کند و در کنار ایالات متحده به سردمدار مقابله با ارتشاء در عرصه داخلی و بین‌المللی تبدیل شود. با توجه به جایگاه ایالات متحده و انگلستان در اقتصاد جهانی و تجارت بین‌الملل، فعالیت‌های تجاری بسیاری از اشخاص و شرکت‌های خارجی با این کشورها ارتباط پیدا می‌کند. مقررہ‌گذاری در این قوانین به نحوی صورت پذیرفته است که بسیاری از اشخاص و شرکت‌ها خارجی به شناخت مقررات این قوانین و رعایت آن موظفانند تا با جریمه‌های سنگین و محدودیت‌های تجاری در این کشورها مواجه نشوند. ارتباط سرزمینی بین فرایند ارتشاء و هر یک از کشورهای ایالات متحده و انگلستان و همچنین وجود ارتباط بین شخص یا شرکت طرف ارتشاء و هر یک از کشورهای فوق، اصلی‌ترین عامل ارتباطی است که نقض قوانین ضد ارتشاء این کشورها را به همراه دارد. مقررہ حسابداری قانون رویه‌های فساد خارجی و مقررہ مربوط به قصور شرکت‌ها در جلوگیری از ارتشاء قانون ارتشاء، از جمله مهم‌ترین تدابیر پیشگیرانه این قوانین به حساب می‌آیند که نسبت به یکدیگر منحصر به فرد بوده و کارکرد آنها از بین بردن زمینه‌های ارتشاء است. انجام یافتن تمام یا قسمتی از فعالیت‌های تجاری در قلمرو انگلستان، هر شرکت غیرانگلیسی را مشمول رعایت مقررات قانون ارتشاء می‌کند. این مقررہ در نوع خود بی‌نظیر بوده و در قانون رویه‌های فساد خارجی و کنوانسیون‌های بین‌المللی پیش‌بینی نشده است.

فهرست منابع

الف) منابع انگلیسی

Articles

1. Bahoo, S., Llan, A., and Paltrinieri, A. "Corruption in international business: A review and research agenda", *International Business Review*, 29:4, (2020).
2. Bean, B., and MacGuidwin, E. "Unscrewing The Inscrutable: The UK Bribery Act 2010", *Indiana International Comparative Law Review*, 23:1, (2013).
3. Dalton, M. "Efficiency v. Morality: The Codification of Cultural Norms In The Foreign Corrupt Practice Act", *NYU Journal of Law And Business*, 2, (2006).
4. David-Barrett, E. "Are Some Bribes More Harmful Than Others? Exploring The Ethics Behind Anti-Bribery Laws", *Journal of Interdisciplinary Economics*, 26:1&2, (2014).
5. Doj & SEC. "A Resource Guide To The U.S. Foreign Corrupt Practices Act". (2012). Available At: <http://www.sec.gov/spotlight/fcpa/fcpa-resource-guide.pdf>.
6. Hills, L. "Universal Anti-Bribery Legislation Can Save International Business: A Comparison of The FCPA and UKBA in An Attempt To Create Universal Legislation To Combat Bribery Around The Globe", *Richmond Journal of Global Law & Business*, 13:3, (2014).
7. Jordan, J. "Recent Developments In The Foreign Corrupt Practices Act And The New UK Bribery Act: A Global Trend Towards Greater Accountability In The Prevention of Foreign Bribery", *New York Journal of Law & Business*, 7, (2011).
8. Leibold, A. "Extraterritorial Application of The FCPA Under International Law", *Willamette Law Review*, 51:225, (2015).
9. Mauro, P., Medas, P., and Jean-Marc, F. "The Cost of Corruption", *Finance & Development*, 56:3, (2019), Available at: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2019/09/pdf/the-true-cost-of-global-corruption-mauro.pdf>
10. Myint, U. "Corruption: Causes, Consequence And Cures", *Asia-Pacific Development Journal*, 7:2, (2000)

11. OECD. "OECD Foreign Bribery Report: An Analysis of The Crime of The Bribery of Foreign Public Officials", *OECD Publishing*. (2014). Available At: <http://www.google.com/url?url=http://www.oecd-ilibrary.org/deliver/2814011e.pdf>.
12. Pacini, C., Swingen, J., and Rogers, H. "The Role of OECD And EU Conventions In Combating Bribery of Foreign Public Officials", *Journal of Business Ethics*, 37:4, (2002).
13. Park, A. "Keep Your Eye on The Bribe: Focusing FCPA Enforcement", *Journal of Law, Economics & Policy*, 9:2, (2013).
14. Rachel, R. "The FCPA's Legacy: A Case For Imposing Aiding-And-Abetting Liability on Corporations Through An Amended Alien Tort Claims Act", *Texas International Law Journal*, 49:1, (2014).
15. Richard, S. "To Bribe A Prince: Clarifying The Foreign Corrupt Practices Act Through Comparisons To The United Kingdom's Bribery Act of 2010", *Boston College International Comparative Law Review*, 37:2, (2014).
16. Sequeira, S. "Displacing Corruption: Evidence From A Tariff Liberalization Program", *Working Paper. The London School of Economics and Political Science*, (2013).
17. Shu Ying Wee, N. "The OECD Convention on Combating Bribery of Foreign Public Officials and The Impact of The United Kingdom's Bribery Act 2010 on Corporations: Is The Act Too Harsh?", *International Trade and Business Law Review*, (2014).
18. Strauss, E. "Easing Out The FCPA Facilitation Payment Exception". *Boston University Law Review*, 93:1, (2013).

Conventions, laws & Regulations

19. Bribery Act.
20. Foreign Corrupt Practices Act.
21. General Agreement on Tariffs and Trade.
22. OECD Convention on Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions (OECD Anti-Bribery Convention).
23. United Nation Convention Against Corruption.

Cases

24. SEC v. Braskem, S.A., No. 1: 16-cv-02488 (D.D.C. 2016).
25. SEC v. Siemens Aktiengesellschaft, Civil Action No. 08 CV 02167 (D.D.C.) (2008).

26. United States v. BAE Systems PLC Court Docket Number: 10-CR-035-JDB. (2010).
27. United States v. Control Components, INC. Court Docket Number: 09-CR-162-JVC. (2009).
28. United States v. Daimler AG Court Docket Number: 10-CR-063-RJL. (2010).
29. United States v. Hewlett-Packard Mexico, S. DE R.L. DE C.V. (2014).
30. United States v. Hewlett-Packard Polska, SP. Z O.O. Court Docket Number: CR-14-202EJD. (2014).
31. United States v. JGC Corporation, Court Docket Number: 11-CR-260. (2011).
32. United States v. Kay, 200 F. Supp. 2d 681 (S.D. Tex. 2002).
33. United States v. Siemens Aktiengesellschaft Court Docket Number: 08-CR-367-RJL. (2008).
34. United States v. ZAO Hewlett-Packard A.O. Court Docket Number: CR-14-201 DLJ. (2014).